

در اینستاگرام برای مردگان گریه می‌کردیم

برای برگزاری مراسم بین هیچ خانواده‌ای اجبار نداشتیم، استقبال میان خانواده‌ها هم طوری بود که چند نفر از اعضای یک خانواده می‌آمدند اما در لایو اینستاگرام معمولاً تا ۲۰۰ نفر هم بازدید داشتیم.

برای برگزاری مراسم بین هیچ خانواده‌ای اجبار نداشتیم، استقبال میان خانواده‌ها هم طوری بود که چند نفر از اعضای یک خانواده می‌آمدند اما در لایو اینستاگرام معمولاً تا ۲۰۰ نفر هم بازدید داشتیم. اغلب هم آشنایان فرد بودند زیرا ما از قبل اعلام می‌کردیم که قرار است چنین مراسمی را برگزار کنیم و آنها در ساعت معین آنلاین می‌شدند و آن را می‌دیدند.

به گزارش ایسنا، روزنامه شهروند نوشت: «می‌گویند خاک سرد است. از قدیم می‌گفتند. از قدیم می‌گفتند بعد از مرگ عزیز، دیدن خاکسپاری او داغ بازماندگان را کم می‌کند. می‌گفتند گریه کردن در مراسم سوم و هفتم و چهلمش، جان را سبک می‌کند. قدیمی‌ها فکر می‌کردند وقت مرگ عزیز باید کنار بازمانده‌هایش ماند. باید مجبورشان کرد گریه کنند، باید این قدر برایشان ذکر مصیبت خواند تا رفته رفته قلب‌شان رقیق شود. باید این قدر دم به دم گریه‌هایشان آمد که آلام‌شان کم شود. شاید اگر فروردین ۹۹ هم می‌شد حرف قدیمی‌ها را جدی گرفت، دردهای زهرا ۵۰ روز بعد از مرگ شوهرش کم می‌شد. شاید اگر دوستان و آشناهایش از سمنان سراغش را گرفته بودند، بعد از گذشت ۵۰ روز به زهرا قبل از مرگ شوهر نزدیک‌تر می‌شد. اما نشد. گهگاهی، زنگی، پیام تصویری از دوستانش حکم مراسم سوم و هفتم و چهلم را پیدا کرد. چهار دیوار خانه گریه‌هایش را دیدند و اسباب‌اتاق‌ها حکم‌آنهایی را پیدا کردند که قرار بود دم به دم گریه‌هایش بگذارند تا او سبک شود اما نشد.

هشدارهای سوگ ابراز نیافته

روز اول فقط دو نفر بودند، آنهایی که کرونا زندگی‌شان را برای همیشه گرفته بود. رفته رفته عدد روی عدد آمد، عده‌هایی که فقط قرائت می‌شدند بدون این که حسی در قرائت‌شان باشد. تا لحظه نگارش این گزارش ۸ هزار و ۲۸۱ نفر را کرونا کشته است. آدم‌هایی که هر کدام خانواده‌ای داشتند و دوستانی و آشنایانی. پروتکل‌های وزارت بهداشت می‌گفت تنها اعضای درجه یک خانواده حق ورود به قبرستان را داشتند. مساجد، تالارها و رستوران‌ها بسته شدند. ترس از مرگ سایه انداخته روی سر دوستان و آشنایان و بازماندگان. کسی طالب دیدار نبود. در آن سو اما هشدار پشت هشدار بود. هشدار اول را جامعه‌شناسان، روانپزشکان و روانشناسان دادند. «در ایام کرونایی خانواده‌های داغدار محدودیت‌هایی دارند. ترس از انتشار ویروس توسط پیکر متوفی سبب محدودیت در فرآیند تدفین و خداحافظی با فرد از دست رفته می‌شود. از دیگر سو امکان برگزاری مراسم سوگواری معمول و جمع شدن افراد در مراسم سوم، هفتم، چهلم و رفت و آمد دوستان و نزدیکان از بین رفته است. هیجانات منفی و دردناک باید توسط روان‌انسان حل و فصل شود، در صورتی که شرایط هضم یا حل و فصل هیجانات منفی فراهم نباشد، زمینه برای بروز فرآیند سوگ پیچیده یا ابراز نشده، فراهم خواهد شد.»

اینها را مریم رسولیان، رئیس انجمن روانپزشکان ایران پانزدهم فروردین به ایلنا گفته و هشدار داده بود که سوگ ابراز نیافته می‌تواند به بیماری مهلک روانی بدل شود. اما چند روز بعد کیانوش جهانپور، سخنگوی وزارت بهداشت درباره شیوع سندرم سوگ ابراز نیافته هشدار داد و از روانشناسان برای درمان آن کمک خواست.

در انزوا و آنلاین گریه کردن

کارگروه‌ها یکی پس از دیگری در وزارت بهداشت تشکیل شدند، روانشناس، جامعه‌شناس و روانپزشک. هرچند محدودیت‌های ابتدای شیوع ویروس کرونا کمتر می‌شد، اما آمار مرگ و میر، مردم را نگران کرده بود. شدت نگرانی‌ها، انزوا را به مردم یاد داده بود. در انزوا به کنسرت آنلاین رفتن، در انزوا به کلاس درس آنلاین رفتن، تنهایی و اینترنتی در موزه‌های دنیا سرک کشیدن. راه حل کارگروه‌های روان هم ایجاد زمینه‌ای برای سوگواری آنلاین بود. در انزوا برای هر عزیزی که مرده، در اینترنت گریه کردن.

تسهیل گران سوگواری آنلاین

سرانجام شیوه نامه ای ایجاد شد. هلال احمر در ابتدا پای کار آمد و برای از دست رفتگان مراسم سوگواری برگزار کرد. سوگواری آنلاین در تهران هم به زعم کارشناسان به صورت آزمایشی اجرایی شد. شهرداری تهران شده بود تسهیل گر این نوع سوگواری ها. «این مراسم با همکاری اداره کل سلامت شهرداری تهران انجام می شد. به مناطق مختلف شهرداری تهران اعلام کرده بودیم با خانواده هایی که عزیزان شان را از دست دادند، تماس بگیرند و مطلع شوند که آیا برای برگزاری مراسم سوگ آنلاین تمایل دارند یا نه؟» اینها را مهدی قربانی، معاون اداره فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران به «شهروند» می گوید. «بعضی از خانواده ها اعلام آمادگی کردند و بعضی دیگر تمایلی به اجرای این مراسم نداشتند، مواردی هم بود که خود خانواده ها تماس می گرفتند و می خواستند که برایشان مراسم برگزار کنیم.» قربانی می گوید که بعضی مناطق شهرداری مثل منطقه ۸ و ۱۳ جزو نخستین مناطقی بودند که برای سوگ آنلاین اقدام کردند.

لایوهای با ۲۰۰ مخاطب

سوگ آنلاین فرآیندی مدرن بود. این را مرتضی شیریک، مدیر فرهنگی شهرداری منطقه ۱۳ در ابتدای صحبت هایش می گوید. «سه نفر از اعضای درجه یک خانواده را دعوت می کردیم، در یکی از سراهای محله منطقه، یک قاری قرآن، یک سخنران و یک مداح را دعوت می کردیم، در ابتدای مراسم تصویر فرد متوفی را با شمع و خرما جلوی سخنران می گذاشتیم و از زمان شروع مراسم، لایو اینستاگرام را روشن می کردیم تا اعضای دورتر خانواده متوفی و حتی آشنایان و دوستانش مراسم را به صورت زنده تماشا کنند. از اعضای درجه یک خانواده می خواستیم با رعایت فاصله اجتماعی در کنار یکدیگر بنشینند.»

شیریک می گوید تاکنون برای چهار خانواده در روزهای مختلف هفته سوگ آنلاین برگزار کرده اند. او می گوید: «برای برگزاری مراسم بین هیچ خانواده ای اجبار نداشتیم، استقبال میان خانواده ها هم طوری بود که چند نفر از اعضای یک خانواده می آمدند اما در لایو اینستاگرام معمولاً تا ۲۰۰ نفر هم بازدید داشتیم. اغلب هم آشنایان فرد بودند زیرا ما از قبل اعلام می کردیم که قرار است چنین مراسمی را برگزار کنیم و آنها در ساعت معین آنلاین می شدند و آن را می دیدند.»

شیریک البته می گوید که این مراسم تنها در ماه رمضان اجرا شده زیرا زمان شیوه نامه تا همان تاریخ بوده، تا آخر اردیبهشت ماه، مراسم ۳۰ تا ۴۵ دقیقه برای خانواده متوفی برگزار می شد.

۴۵ دقیقه گریه کردیم

علی یکی از کسانی است که در زمان شیوع ویروس کرونا، دوستش را که پارکبان بود از دست داد. او به «شهروند» می گوید در مراسم سوگ آنلاینی که منطقه ۱۳ برای محمد برگزار کرد، حضور داشته زیرا خانواده محمد از سوگ آنلاین استقبال نکرده بودند، هم این اتفاق را مناسب نمی دانستند و از آن رضایت نداشتند و هم تمایل نداشتند که از اسلامشهر به تهران بیایند و در مراسم شرکت کنند: «من و یکی دیگر از همکاران در سرای محله نشستیم و در تمام مدت ۴۵ دقیقه ای که مراسم برگزار شد گریه کردیم. مثل مراسم ختم در مسجد. دو نفر بیشتر در مراسم سوگ حضور پیدا نکردیم و حتی اعضای خانواده مرحوم ترجیح دادند از اینترنت مراسم را ببینند.»

او که بعد از مراسم با خانواده درجه یک متوفی در ارتباط بوده می گوید آنها و دوستان مرحوم در لایو اینستاگرام مراسم را زنده تماشا کرده بودند و از آن رضایت داشتند.

استقبال کم برای سوگواری آنلاین

به رغم حرف های علی اما استقبال از برگزاری مراسم سوگ آنلاین آنچنان که باید پرتعداد نبود. در هر منطقه شاید چند خانواده خواسته بودند که برای عزیزان شان مراسم سوگواری اینترنتی برگزار شود: «از روز اولی که کار سوگ آنلاین را شروع کردیم تصور می کردیم به دلیل مسائل فرهنگی آنچنان که باید از مراسم استقبال نشود.» اینها را قربانی می گوید. او معتقد است که سوگ آنلاین در خانواده های ایرانی مسأله جا افتاده ای نیست و فرهنگ ما سوگواری جمعی را پذیرفته نه مراسم چند نفره ای که در اینترنت برگزار می شود. او در میانه های صحبتش به رایگان بودن این مراسم هم اشاره می کند اما این مسأله هم برای بسیاری از خانواده هایی که عزیز کرونایی یا غیر کرونایی داشتند توجیهی برای سوگ آنلاین نشده. «در بیشتر مناطق شهرداری تهران مواردی از این سوگ آنلاین برگزار شد؛ تمام هزینه ها اعم از حضور مداح و قاری و سخنران را هم خود شهرداری پرداخت کرد، مگر در مواردی خاص که خانواده اصراری بر حضور سخنرانی خاص در مراسم داشت.»

او می گوید مراسم عمدتاً در مساجد یا سراهای محله ای برگزار می شد که بتوان در آن اینترنت را هم تأمین کرد. «درباره ادامه این فرآیند سوگواری آنلاین همه چیز به نظر ستاد ملی مقابله با کرونا بستگی دارد، اگر محدودیت ها سخت تر شود، احتمال تداوم این مراسم هم وجود دارد.»

می گویند خاک سرد است، این قدر سرد که داغ عزیز را هم سرد می کند. اما شاید سردی خاک برای آنهایی که در روزگار کرونا رفتند، سخت تر عمل کند. سختی که به نظر می رسد سوگ آنلاین هم چاره ای برایش نبود.»